

Анатолій Ковальчук, м.Бориспіль, "Просвіта"

На початку лютого виповнилося 90 років відтоді, як козаки Вороньківської, Бориспільської й Баришівської сотень прийняли нерівний бій проти більшовицького війська на Трубежі.

Ця, одна з багатьох маловідомих подій боротьби кращих синів українського народу за свою Самостійну соборну державу, відбулася 4-5 лютого 1919 року на території нинішнього Баришівського району біля залізничного мосту через річку Трубіж. То був час, коли під ударами ворогів зі сходу армія Української Народної Республіки змушена була залишити спочатку Лівобережжя, а згодом і Київ. Український уряд переїхав до Вінниці. Серед тих патріотів, хто вирішив ціною свого життя не допустити приходу більшовиків до Києва або затримати їх на підступах до столиці, було близько трьох сотень (точна кількість невідома) відважних жителів лівобережних містечок Бориспіль, Баришівка, Вороньків і декількох довколишніх сіл.

Довгий час про цю подію часів національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. згадувати було небезпечно, адже 70 років радянська пропаганда називала всіх повстанців, які боролися проти неї, бандитами. Тому навіть удови й матері загиблих боялися розповідати своїм дітям та онукам правду про подвиг і героїчну смерть їхніх батьків. Але свято берегли про них пам'ять. Звісно, ніхто не залишив письмових спогадів про той бій. Навіть ті його учасники-повстанці, яким вдалося врятуватися після поразки і відступу. Очевидно, більшовики, що наступали на Київ, теж не задокументували подробиць тієї події. Бо, наскільки відомо, в архівах жодних документів поки що не вдалося знайти.

Сумний досвід підтверджує: хоч і значущі, але не задокументовані історичні факти з плином часу забуваються, або стають легендами, в яких нащадкам не завжди легко відрізнити правду від домислів.

Тому потонула б пам'ять про героїв у вирі забуття, якби не допитливий розум Андрія Олександровича Свирида, відомого на Бориспільщині краєзнавця й патріота, жителя с. Іванків, на жаль, уже покійного. Саме завдяки його зусиллям в середині 90-х рр. були зібрані деякі відомості про бій на Трубежі і окремих його учасників. Про мужній вчинок своїх земляків він почув ще в дитинстві, на початку 30-х років минулого століття, від свого батька, бо серед загиблих героїв був його близький родич. Майже через 70 років, уже на схилі свого віку, Андрій Олександрович завдяки розмовам із найстарішими людьми сіл Іванків, Вороньків, Рогозів, Глибоке з'ясував таке. Після падіння самодержавства і проголошення тимчасовим урядом демократичних свобод, створення в Києві Центральної Ради у національно-свідомих українців, кількість яких стрімко зростала, відродилася надія на відновлення своєї вільної Української держави. Жителі містечок Воронькова, Борисполя й Баришівки, в яких діяли колись козацькі сотні

Переяславського полку, пригадали, чиї вони нащадки, і почали згуртовуватися в козацькі загони-сотні.

На початку лютого 1919 року командир Вороньківської сотні Іван Черпак одержав наказ зайняти оборону на лівому березі річки Трубіж, щоб хоч на декілька днів зупинити просування червоних військ до Києва, поки звідти евакуюються на захід українські установи. Про відбиття наступу, тим паче про другі Тернопіли не йшлося. Бо що, крім рушниць, шабель і двох кулеметів могли протиставити козаки кільком десяткам тисяч більшовиків, які мали на озброєнні бронепоезди й гармати?

Перед самою річкою повстанці пошкодили залізницю-познімали рейки з насипу і з мосту з надією, що це залишиться непоміченим для машиніста і перший ворожий потяг, на великій швидкості зійшовши з колії, впаде у воду, а вагони поскочуються в довколишні болота. І в результаті цього буде на декілька днів перекрито шлях на Київ наступним поїздам. Але серед оборонців знайшовся зрадник, який сповістив більшовиків про небезпеку. Тому перший їхній бронепоезд зупинився перед мостом і почав обстрілювати українців з гармат. Два дні тривав нерівний бій, більшість оборонців загинули або дістали поранення. Скориставшись нічною темрявою, вцілілі козаки відступили, забравши поранених і по можливості загиблих своїх товаришів. Як з'ясував Андрій Олександрович, вістку про розгром сотні приніс в Іванків молодий гімназист, мабуть учасник бою, бо під кошушком у нього була закривавлена вишиванка. На запитання дружини одного з повстанців, де її чоловік, юнак відповів: « На дні Трубежа ». Отже, на моє переконання, учасники бою на Трубежі повторили подвиг героїв Крут.

Після появи в місцевій пресі публікацій Андрія Свирида про цю трагічну подію відомий український поет Микола Іванович Карпенко, до речі уродженець Воронькова, написав поему «Отаман Черпак», в якій оспівав подвиг козаків у бою на Трубежі. Він також згадував, що в дитинстві чув розповіді своїх земляків про цей бій та інші героїчні вчинки Івана Черпака і його побратимів. Ці факти підтверджували також поетова сестра Катерина, інші вороньківці старшого віку.

У процесі досліджень Андрій Свирид відшукав у Воронькові людей, які розповіли про останній період життя Івана Черпака і показали місце його поховання. Вдалося навіть роздобути давню фотокартку, на якій він зображений разом із побратимами. Тоді ж силами вороньківських і бориспільських представників патріотичних партій було впорядковано могилу, на якій встановлено дубовий хрест. За участю десятків людей, у тім числі священників та учнів місцевої школи було проведено панахиду і мітинг-реквієм.

На черзі постало питання встановлення пам'ятника всім героям-повстанцям, загиблим на Трубежі. Було вирішено за доцільне спорудити його не на місці останнього бою, а на одній з центральних вулиць Баришівки. З метою практичного вирішення цього питання Андрій Свирид разом з бориспільськими підприємцями Олегом Шереметом і Віктором Швагруном побували на прийомі в голови Баришівської райдержадміністрації Сергія Васильківського. Із собою вони привезли фотознімок гранітної плити, («чорний габро» виготовленої у м.Коростишеві, що на Житомирщині, за кошти ВГО «ТВУН 2003р.,ред.) із написом-посвятою землякам, загиблим у бою з більшовицькими.

За словами бориспільців, керівник виконавчої влади сусіднього району навідріз відмовився від сприяння в цій шляхетній справі, пафосно заявивши: « Нікому не дозволю встановлювати пам'ятник петлюрівцям. Мої дід і батько були більшовиками і я-більшовик!». Звісно, патріотам було дивно почути від чиновника, призначеного Президентом-антикомуністом, заяву про його більшовицькі переконання. Але хіба мало

незрозумілих для народу призначень відбувається в нашій державі на всіх рівнях влади?! Проте це не зупинило пана Андрія. Він звертався до тодішнього голови облдержадміністрації, до Секретаріату Президента України. Звідусіль надходили відписки. Лише з обласного центру охорони пам'яток з історії, археології та мистецтва повідомили, що не заперечують проти встановлення плити з відповідним текстом на території смт. Баришівка. Згодом було вирішено, що найліпше місце для пам'ятного знаку – привокзальний майданчик залізничної станції Баришівка. Адже на цю територію не поширюється влада новітніх більшовиків.. Підтримував цю ідею колишній заступник голови Баришівської райдержадміністрації, дід котрого, за його словами, також брав участь у бою. Але виникла ще одна перешкода. Проти пам'ятного знаку виступила місцева рада ветеранів. Виявляється, на 18-му році незалежності України владою в деяких районах і містах є не органи, сформовані відповідно до Конституції й законів, а протиукраїнськи налаштовані місцеві осередки громадських організацій.

Проте, незважаючи на всі перешкоди, соратники і побратими Андрія Свирида не втратили надії на успішне завершення його починання. В майстерні одного з бориспільських підприємців уже третій рік зберігається виготовлений за спонсорські кошти прекрасний гранітний пам'ятник героям-козакам. А вже згадувана плита з написом стала б його елементом.

На Зелену неділю 2010 року жителі Борисполя відзначать 90-річчя повстання їхніх прадідів проти більшовицьких окупантів. Під час його придушення ворожий бронепоїзд обстріляв місто запальними снарядами. У пожежі, що спалахнула після цього, згоріло кілька сотень будинків. Оточивши Бориспіль, більшовицькі загони силоміць зігнали на майдани чоловіків та юнаків, а потім без суду і слідства розстріляли кожного десятого, а подекуди – кожного п'ятого. Вважаю, що вшанування пам'яті героїв повстання і жертв більшовицького терору – прямий обов'язок нинішнього покоління бориспільців та органів місцевого самоврядування. Тому від імені демократичної громадськості звертаюся до них через газету з пропозицією вже зараз розпочати підготовку: створити оргкомітет, розробити план заходів, передбачити встановлення пам'ятного знака на міському майдані. Впевнений, його виготовлення не потребуватиме коштів з міського бюджету, адже серед бориспільських підприємців достатньо патріотів, які профінансують виконання всіх робіт.

4 лютого ц.р. вперше за 90 років представники демократичних організацій Київщини вперше вшанували пам'ять героїв Трубежа на місці бою і, як писав Борис Олійник:

На Трубежі , на грізнім рубежі
Во здорові поставимо їм свічі:
Вони живі для нас у віковіччі,
І пам'ять їхню не сточить іржі

Анатолій Ковальчук, м.Бориспіль, "Просвіта"

P.S. від редакції. У 1998 році член проводу УКРП, редактор газети “Клич нації” Іван Любас допомагав голові партії Степанові Хмарі, що кандидував у депутати до ВР України на Бориспільському виборчому окрузі, в який входило чотири райони Київщини. За три місяці редактор познайомився з чудовими патріотами України козацького краю, в тім числі й Швагруном Віктором Петровичем. А уже останній познайомив Любаса з Свиридом А.О. Спільно вони заразили ідеєю вшанування козацької сотні Івана Черпака, незаслужено забутої земляками. Ідея “Фікс” Андрія Олександровича стала Заповітом останнього для його побратимів по Товариству відродження української нації, зокрема для Швагруна В.П. та Любаса І.В. Останній перед смертю Свирида, дав йому чесне слово, що за будь-яких обставин пам’ятна могила Вороньківцям буде споруджена. Ще при житті Андрія Олександровича голова ТВУН придбав у Коростишеві плиту із полірованого габро, яка була доставлена до Борисполя. Ну а що було далі читай вище. Почалися митарства. І почали підключатися місцеві. Болриспольські патріоти, в тім числі й автор статті Анатолій Ковальчук та інші.

До речі, ще редакція газети “Клич”, редактором котрої був теж Любас, друкували автобіографічний нарис невідомого ще мешканця с. Іванків, що на Бориспільщині про те, як його оstarбайтера врятували воїни УПА, роззброївши гітлерівський ешелон, що віз юнаків до Німеччини. Тоді ще юнак Андрій Свирид йдучи пішки до свого рідного села Іванківа, попав у Бердичеві німакам до рук і прямисінько в камеру смертників... та не про це тут мова. Якось повторимо цей призабутий допис.

А на разі маємо виконати заповіт славного сина козацького краю, Андрія Свирида, мусимо спорудити пам’ятну могилу, бо пам’ятник всім полеглим і пам’ятник сподвижнику Андрію Олександровичу, без наполегливості котрого все поглинула б сірість забуття і байдужість нащадків полеглих борців за незалежність. Зрештою, мусимо подякувати Голові КУН, О.Івченку, що зумів пробити глуху стіну навколо Президента України, і останній розворушив напів-сонну бюрократичну челядь. Справа ніби зрушила, – слава Богу! – з мертвої точки...